

IV. RECENZJE

Ks. Stanisław Haręzga (Przemyśl)

Premisla Christiana
(2016/2017) t. 17, s. 421-423

Roman Bartnicki, Dzieje głoszenia Słowa Bożego. Jezus i najstarszy Kościół, Kraków: Petrus 2015, ss. 362.

Autorem recenzowanej książki jest wybitny biblista ks. prof. Roman Bartnicki, były rektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jego nowa pozycja naukowa jest uwieńczeniem wieloletnich studiów i badań nad Nowym Testamentem, a zwłaszcza nad Ewangeliami synoptycznymi. Szeroki tytuł książki *Dzieje głoszenia Słowa Bożego*, obejmujący również dzieje Starego Testamentu, słusznie uściśla podtytuł *Jezus i najstarszy Kościół*. Wprawdzie w tytule autor używa wyrażenia *głoszenie Słowa Bożego*, ale rozumie go w sensie głoszenia Ewangelii. Książka koncentruje się więc na ewangelizacji prowadzonej przez Jezusa i pierwotny Kościół i chce dać odpowiedź na pytanie o sekret jej sukcesu. Ponieważ odpowiedź ta sformułowana jest z perspektywy Bożego objawienia, staje się bardzo ważnym przesłaniem dla nowej ewangelizacji, jaką dziś podejmuje Kościół we współczesnym świecie.

Koncentrując się na najstarszej ewangelizacji, o której opowiada Nowy Testament, autor praktycznie ogranicza się do korzystania z Ewangelii synoptycznych i pierwszych rozdziałów *Dziejów Apostolskich*. Istotny wkład w tę ewangelizację miała działalność misyjna św. Pawła. Jednak autor opracowania świadomie, ale sztucznie, zacieśnia ją tylko do ewangelizacji nie-Pawłowej. Odbija się to na przejrzystości opracowania, w którym z konieczności trzeba sięgać po kwestie związane z osobą Pawła apostoła i jego pierwszorzędną rolą w najstarszej ewangelizacji (np. s. 282-289, 303-304, 306-314).

Po krótkim wprowadzeniu (s. 5-7) następują trzy części książki, logicznie powiązane ze sobą. Ponieważ każda ewangelizacja dokonuje się w ściśle określonym kontekście, część pierwsza poświęcona jest więc kontekstowi najstarszej ewangelizacji (s. 11-93). Najpierw autor w zwięzły sposób kreśli uwarunkowania polityczne, społeczne i kulturowe panujące w Imperium Rzymskim, konstatając, że starożytny świat pogański potrzebował ewangelizacji (s. 24). Natomiast w przypadku Palestyny praktycznie porzeka tylko na wydarzeniach politycznych, z pominięciem tła religijnego i społecznego judaizmu I wieku. Tymczasem to ono miało duży wpływ na specyfikę ewangelizacji Jezusa i pierwotnego Kościoła. To właśnie na tym tle szczególnie ujawniła się też nowość głoszonej Ewangelii. Dopełnieniem historycznego kontekstu najstarszej ewangelizacji jest interesujący

rozdział prezentujący struktury komunikacji, jakie miały na nią wpływ. Spośród nich autor prezentuje: ówczesną sytuację językową w Imperium, podróże, przesyłanie i rozpowszechnianie informacji, systemy edukacyjne oraz rolę synagog.

Druga część książki, składająca się z pięciu rozdziałów, przedstawia Jezusa jako pierwszego głosiciela Ewangelii (s. 97-198). Po ogólnej prezentacji stylu życia Jezusa, autor koncentruje się wyłącznie na Jego nauczaniu, choć przy cechach mowy Jezusa nawiązuje też do Jego zachowania (s. 127-128). Nauczycielska działalność Jezusa została ukazana poprzez podjęcie takich zasadniczych kwestii jak: adresaci i miejsca nauczania, sposoby i styl nauczania, a także techniki ułatwiające zapamiętywanie. W opisie nauczania Jezusa poza synagogą nic nie wspomina się jednak o Jego działalności w świątyni. Ukazując Jezusa w relacji do uczniów, autor zacieśnia ją wyłącznie do funkcji nauczycielskiej. Tymczasem bycie Jego uczniem posiadało o wiele głębszy cel, jakim była formacja. W pełni uzasadnia to narracja Ewangelii Marka, w której droga Jezusa i uczniów, którzy sukcesywnie, w dramacie niezrozumienia, otwierają się na tajemnicę Jego osoby. W ten sposób Ewangelia staje się zapisem formacyjnej drogi, jaką przeszli uczniowie z inicjatywy i pod kierunkiem Jezusa. To On jest upragnioną dla nich „Formą”, a Jego osoba scala i ożywia cały ich proces formacji, aby nie tylko historycznie w nich się dopełnił, lecz także stał się w Kościele zawsze aktualnym modelem i wzorem do naśladowania (zob. S. Harężga, *Jezus i Jego uczniowie. Model chrześcijańskiej formacji w Ewangelii według św. Marka*, Lublin 2006).

Przechodząc do orędzia Jezusowego nauczania, autor książki doskonale ukazuje jego istotę w zwiastowaniu nadejścia królestwa Bożego, czego ilustracją są przypowieści oraz egzorcyzmy i cuda. Rozdziały poświęcone przedpaschalnej misji uczniów i mowie Jezusa przy ich rozesłaniu należałoby raczej włączyć w cały proces formacji, mający na celu poznanie Jego mesjańskiej misji. Prezentację Jezusa jako pierwszego głosiciela Ewangelii słusznie podsumowuje rozdział o krystalizowaniu się wiary, będącej odpowiedzią na głoszone przez Niego orędzie. Trzy rozdziały drugiej części książki są przepracowanymi fragmentami wcześniejszych opracowań autora.

Trzecia, najdłuższa część książki (11 rozdziałów), poświęcona jest nie-Pawłowej ewangelizacji pierwotnego Kościoła (s. 200-327). Jej prezentację słusznie rozpoczyna opis chrystofanii, dzięki którym ukonstytuował się Kościół jako podmiot ewangelizacji. Od początku jej inicjatorem i współzałożycielem stał się Duch Święty, czego potwierdzeniem jest przemówienie Piotra w dniu Pięćdziesiątnicy. Łukaszcza relacja o tym wydarzeniu (Dz 2,1-47), nie jest jedynie początkiem ewangelizacji chrześcijańskiej (s. 235), ale jej modelem, na który składają się trzy elementy: Duch Święty, słowo kerygmatu o ukrzyżowanym i zmartwychwstałym Jezusie oraz świadectwo

wspólnoty wierzących (zob. S. Dyk, *Duch – Słowo – Kościół. Biblijny model ewangelizacji*, Lublin 2007).

Kreśląc panoramę najstarszej ewangelizacji, autor przede wszystkim koncentruje się na pierwotnych wspólnotach kościelnych w Jeruzalem i w Antiochii, by ukazać ich ewangelizacyjny dynamizm i specyfikę prowadzonych misji. W oparciu o rozproszone dane biblijne oraz dokumenty kościelne I i II wieku, autor potrafił w niezwykle twórczy i inspirujący sposób odtworzyć skomplikowane i złożone początki ewangelizacji Kościoła. Szczególnie cenne i oryginalne są trzy ostatnie rozdziały, poświęcone kolejno: instytucji wędrownego misjonarza w Kościele pierwotnym i jego specyfice w poszczególnych Kościołach (s. 297-305), zasadom chrześcijańskiego głoszenia Słowa Bożego (s. 306-314), oraz strategiom i taktykom misjonarzy chrześcijańskich (s. 315-327). Książkę zamyka jednostronicowe zakończenie, po którym następują dwa historyczne aneksy, bibliografia i wykaz skrótów.

Nową publikację ks. prof. Romana Bartnickiego charakteryzuje wysoki poziom naukowy. Potwierdzeniem tego jest przede wszystkim jej zawartość treściowa, ale także obszernie i liczne przypisy, które dają wgląd w warsztat naukowy autora, oraz umożliwiają dalsze poszerzenie wiedzy na omawiane tematy. Wprawdzie ich ujęcie posiada bardziej historyczny profil, ale przez to stanowi solidną bazę do dalszych teologicznych rozważań. Książka może być doskonałym wprowadzeniem do lektury Ewangelii synoptycznych i pierwszej części *Dziejów Apostolskich*. Jej lektura pozwala zrozumieć istotę i specyfikę wystąpienia Jezusa, oraz ewangelizację podjętą przez Jego Kościół. Książka napisana jest komunikatywnym i pięknym językiem. Cechuje ją jasność i zwięzłość wypowiedzi. Gratulacje należą się Wydawnictwu Petrus, które zadbało o piękną szatę graficzną tej interesującej i wartościowej publikacji. W czasie, kiedy Kościół intensywnie szuka nowych sposobów ewangelizacji, książka ks. prof. Romana Bartnickiego nabiera szczególnego znaczenia, gdyż prezentuje pierwszą ewangelizację, która na zawsze pozostanie modelem i wzorem do naśladowania.